

Danutė Brazytė-Bindokienė
LIETUVIŲ PAPROČIAI
IR TRADICIJOS IŠEIVIJOJE

LITHUANIAN CUSTOMS
AND TRADITIONS

Chicago: Pasaulio lietuvių bendruomenė,
1989. 364 p. iliustr.

JURGITA SENULIENĖ

Lietuvos istorijos institutas, Lietuva
Lithuanian Institute of History, Lithuania

LIETUVIŲ TRADICIJOS JAV: DANUTĖS BRAZYTĖS-BINDOKIENĖS POŽIŪRIS

Lithuanian Traditions in the USA:
Danutė Brazytė-Bindokienė's Approach

SUMMARY

The review surveys and analyzes the book „Lithuanian Customs and Traditions“ by Danutė Brazytė-Bindokienė, published at the request of the World Lithuanian Community Board in the United States of America (USA). The purpose of the book is a cognitive-practical. Lithuanians (especially of the younger generation) could learn to be Lithuanian by maintaining Lithuanian traditions and customs. According to D. Brazytė-Bindokienė, the book presents the character features that best describe Lithuanians: national holidays forming the concept of statehood, calendar and human life cycle celebrations, which are distinguished by their Lithuanian traditions and customs. By revealing the problem of transferring, preserving, handing over and changing the celebration traditions of Lithuanians living in the United States, the review raises the issue of identity.

RAKTAŽODŽIAI: išeiviai, tradicijos, kaita, tapatybė, Jungtinės Amerikos Valstijos.

KEY WORDS: emigrants, traditions, alterity, identity, United States of America.

SANTRAUKA

Recenzijoje apžvelgiama ir analizuojama Jungtinėse Amerikos Valstijose (JAV) Pasaulio lietuvių bendruomenės valdybos prašymu išleista Danutės Brazytės-Bindokienės knyga *Lietuvių papročiai ir tradicijos išėivijoje*. Tai pažintinis praktinis leidinys, iš kurio lietuvių išėiviai (ypač jaunosios kartos) galėtų mokyti „būti lietuviais“, palaikyti lietuviškas tradicijas ir papročius. D. Brazytės-Bindokienės nuomone, knygoje aprašomi geriausiai lietuvius apibūdinantys būdo bruožai, valstybingumo sampratą formuojančios tautinės šventės, savo lietuviškomis tradicijomis ir papročiais išsiskiriančios kalendorinės ir žmogaus gyvenimo ciklo šventės. Atskleidžiama JAV gyvenusių lietuvių minėtų švenčių tradicijų perkėlimo, išsaugojimo, perdavimo ir kaitos problema, kuri implikuoja ir tapatybės klausimą.

Jungtinėse Amerikos Valstijose (JAV) 1989 m. buvo išleista pedagogės, rašytojos, žurnalistės Danutės Brazytės-Bindokienės knyga *Lietuvių papročiai ir tradicijos išėivijoje*. Knyga pasirodė Pasaulio lietuvių bendruomenės valdybos prašymu, kad jaunos išėivių šeimos galėtų palaikyti lietuviškas tradicijas ir papročius. D. Brazytė-Bindokienė savęs nelaikė profesionalia etnologe, tačiau visuomet domėjosi lietuvių kalba ir tautosaka, ypač liaudies papročiais. *Lietuvių papročiai ir tradicijos išėivijoje* išsiskiria iš kitų, prie lietuviškų „tradicijų“ išsaugojimo prisidėjusių išėivijos etnologų – Jono Balio, Igno Končiaus, Aleksandro Pakalniškio, kunigo Stasio Ylos, kurių indėlis į lietuvių etninės kultūros tyrinėjimus išties nemažas, – darbų. Daugumoje minėtų autorių darbų tik aprašomos kalendorinių, žmogaus gyvenimo ciklo švenčių tradicijos, papročiai tokie, kokių ir buvo laikomasi senovės Lietuvoje. D. Brazytės-Bindokienės knygoje ne tik aprašomos lietuvių tautinės, kalendorinės, šeimos šventės bei su jomis susijusios tradicijos ir papročiai, bet kartu keliami „tradicijų“ sampratos, reikalingumo tautinei tapatybei išlaikyti, kitimo ir pritaikymo kitoje kultūrinėje erdvėje klausimai.

Lituanistinis švietimas buvo viena svarbiausių išėivių veiklų, skirtų tautinei

tapatybei išsaugoti. Šią veiklą vykdė ne tik lituanistinės šeštadieninės mokyklos, lituanistinis švietimas aktyviai buvo skatinamas ir šeimose. Vartoti lietuvių kalbą namuose, skaityti lietuvišką spaudą ir knygas, laikytis lietuviškų tradicijų buvo kiekvieno „tikro lietuvio“ pareiga. Jaunesniųjų kartų lietuviams, kuriems lietuviški papročiai ir tradicijos jau nebebuvo natūrali kasdienybės dalis, tačiau noras juos puoselėti dar neišblėses, D. Brazytės-Bindokienės knyga turėjo būti kaip lietuviškumo vadovėlis, padėsiantis „išlikti lietuviu“.

Didelę reikšmę lietuvių išsaugojimui JAV turėjo 1949 m. priimta Lietuvių Charta, įpareigojusi lietuvių išėivius išlaikyti ir perduoti ateities kartoms savo tautinę tapatybę, gerbti lietuvių kalbą, branginti savo tautos praeitį ir tautinius papročius. 2019 m. lietuviai mini Lietuvių Chartos paskelbimo septyniasdešimties metų sukaktį, šie metai Lietuvoje paskelbti Pasaulio lietuvių metais, todėl tai puiki proga grįžti tris dešimtmečius atgal ir panagrinėti D. Brazytės-Bindokienės knygą *Lietuvių papročiai ir tradicijos išėivijoje*.

Lietuvių papročiai ir tradicijos išėivijoje pirmtake būtų galima laikyti žurnale „Laiškai lietuviams“ 1985, 1986 m. pasirodžiusią D. Brazytės-Bindokienės straips-

nių seriją, skirtą kiekvieno mėnesio seniesiems lietuvių papročiams ir tradicijoms aptarti. Knygoje, D. Brazytės-Bindokienės teigimu, aprašomi pagrindiniai kasdienio gyvenimo reiškiniai ir šventės, atmetant tai, kas buvo svarbu senojoje žemdirbiškoje Lietuvoje, tačiau nebeturi reikšmės didmiesčio gyventojams svetimame krašte. Knyga parašyta dviem kalbomis, šalia lietuviško pateikiamas angliškas tekstas tam, kad ja galėtų naudotis lietuvių kilmės gyventojai, kurie pradžiai kalba lietuviškai arba jau visai nebeturėtų tėvų ir senelių kalbos, taip pat mišrios šeimos¹.

Vytautas Kavolis emigracijoje JAV teigė: „nors amerikėnės kultūros gija iš viršaus apauga mūsų būdą ir jį pridenkia, bet, neturėdama mumyse gilesnių šaknų, jame neįauga ir jo neišreiškia. <...> Visa šio krašto kultūrinė tradicija palieka mumyse tik paviršutiniu kiaučiu, atspindinčiu kažką, esantį šalia mūsų asmens, ir neišreiškia mūsų sielos. Nes mūsų siela – o tikriau tariant, asmenybės struktūra – yra susiformavusi ne amerikėnė, o lietuviškoji kultūra“ (Kavolis 2006: 111, 112). Remiantis šia mintimi kaip teorine prieiga ir bus analizuojama D. Brazytės-Bindokienės knyga.

Dar 1985 m. žurnale „Laiškai lietuviams“ skelbtame straipsnyje „Lietuviški švenčių papročiai“ D. Brazytė-Bindokienė pabrėžė, kad savų tradicijų ir papročių pažinimas padeda pažinti tautos charakterį, o kartu ir patį save (Brazytė-Bindokienė 1985: 6). Tad išėiviams, gimusiems jau ne Lietuvoje, o JAV, ir neturėjusiems galimybės patiems pažinti lietuvių tautos bruožų, knygoje pateikti papročiai, susiję su svarbia lietuvių tradicine kultūros da-

limi: lietuviška paprotine teise – talka, kuri pagrįsta tradicija padėti kaimynams ir teikti kolektyvinę pagalbą; tarpasmeniniais santykiais – santykiais su kaimynais, vaišingumu; bendravimo taisyklėmis – pasisveikinimu, linkėjimu, sveikinimu. Net ir tautos neigiamybės, pavyzdžiui, žmonių išėiviskiamas pyktis – keikimai, atsispindi tautos karakteryje.

Tiek tradicijos, tiek kalba yra svarbūs tautinės tapatybės dėmenys. D. Brazytė-Bindokienė, ketvirtą amžiaus dirbusi Čikagos šeštadieninėje lituanistinėje Kristijono Donelaičio mokykloje ir parengusi ne vieną lietuvių kalbos mokomąją priemonę, savo požiūrį į lietuvių kalbą yra išdėčiusi ne viename straipsnyje. Kalbėdama apie lietuviybės išėiviskymo „receptus“ išėivijoje teigė, kad „be lietuvių kalbos lietuviybė, ypač išėivijoje, neturi jokios ateities, nes lietuviškumas tegali išlikti vieną, daugiausia dvi kartas“ (Brazytė-Bindokienė 1984: 265). Ta pati idėja išėiviskoma ir knygoje, kur D. Brazytė-Bindokienė kalbą išėiviskia aukšėiviau tradicijų, teigdama, kad svarbiausias lietuvių tautinės tapatybės požymis yra ne tradicijų ir papročių pažinimas, o lietuvių kalba, „be lietuvių kalbos niekas negali išlikti tikru lietuviu“ (p. 25).

Kita knygoje aprašoma lietuviškos kultūros dalis, turėjusi ypatingą reikšmę JAV gyvenusiems lietuviams, – tautiniai drabužiai. Ne vienas iš lietuvių išėivijų šiuos rūbus atsivežė į JAV kaip brangiausią lietuvišką relikviją ir tautinės tapatybės simbolį. Nors knygoje jie neišskiriami pagal regionus ir tik aprašomi būdingiausi tautinių drabužių bruožai, tačiau daug dėmesio skiriama drabužių nešėivijai išėivijoje estetikai: pabrėžiama, ko-

kia medžiaga tinkama kostiumui siūti, koks apavas ir papuošalai dera prie jo. Nurodoma, kad tautinis drabužis negali būti suprastinamas ar nešiojamas be kurios nors jo dalies. Jis turi būti dėvimas iškilmingomis progomis ar švenčių metu su reikiama pagarba, iškilmingumu, pasididžiavimu ir rimitimi.

Neatsiejama lietuvių kultūros dalis – šventės. D. Brazytės-Bindokienės požiūriu, lietuviams svarbiausios penkios, formavusios valstybingumo sampratą bei skeidusios lietuvių tautinės šventės: Nepriklausomybės šventė², Šventas Kazimieras – Lietuvos globėjui skirta diena, Liūdesio diena³, Tautos šventė⁴ ir Kariuomenės šventė⁵. Svarbiausią reikšmę išeivijos sąmonėje turėjo Nepriklausomybės šventė, išlikusi svarbiu lietuvių tautinį tapatumą konstruojančiu veiksniu už tėvynės ribų; šv. Kazimiero išpažintos dvasinės vertybės siejosi su pačių lietuvių vertybėmis, tad šis šventasis laikytas tautiškumo simboliu; kitos tautinės šventės žymi lietuviams svarbius ir skaudžius istorijos faktus. Minėdami šias šventes išeivijoje susitelkę lietuviai turi progą patirti tautinės vienybės jausmą, nekasdienį dvasinį pakilimą, išryškinti tapatybės bruožus.

Ne mažiau svarbios ir kalendorinės šventės. D. Brazytės-Bindokienės teigimu, knygoje aptartos tik tos šventės, kurių papročiai ir tradicijos daro jas išskirtinai lietuviškomis, tai Užgavėnės, Verbų sekmadienis, Velykos, Sekminės, Joninės, Žolinė, Vėlinės, Kūčios, Kalėdos, Naujieji metai. Kalendorinėms šventėms skirtuose tekstuose atskleidžiami kiekvienai iš jų būdingi papročiai, o pateikti Kūčių stalo patiekalų receptai, Velykų ir Kalėdų

giesmės, išsami šiaudinukų gaminimo instrukcija suteikia galimybę skaitytojui ne tik teoriškai susipažinti su kalendorinių švenčių tradicijomis, bet ir praktiškai prisidėti prie jų puoselėjimo. Knygoje aprašomi šiaudinukai – seniausi lietuviški namų darbo eglutės papuošalai, gaminami iš rugių šiaudų. Tokių eglutės papuošalų gamyba – viena lietuviškų tradicijų, perkelta ir pritaikyta kitoje kultūroje, itin paplitusi tarp JAV gyvenančių lietuvių ir tapusi pagrindiniu lietuviškų eglučių skiriamuoju požymiu.

D. Brazytė-Bindokienė pažymi, kad amerikietiškos kultūros įtakai neatspariausios gyvenimo ciklo šventės, todėl knygoje esančiuose jų aprašymuose sutinkamos ir pirmosios prieštaros teorinei prieigai. Mergvakario naratyve kalbama apie abiem jauniesiems kartu organizuojamą mergvakarį, kurio apeigų esmė – atsisveikinimas su jaunyste, dar išlieka, tačiau ryškus pasikeitimas būdingas pačiam šventimo turiniui paprotį koncentruojant į linksmybes. Vestuvėms skirtame tekste gausu iš kitos tautos perimtų tradicijų: spausdinti, paštu siunčiami kvietimai, vestuvių šventės pokylis nuomotoje salėje, šventei vesti pakviestas specialus vedėjas, jauniesiems dovanojami spausdinti sveikinimai ir piniginės dovanos. Nors tai ir skolintos tradicijos, tačiau D. Brazytė-Bindokienė jas vadina „moderniomis“ ir pritaikytomis esamoms gyvenimo sąlygoms.

Kokių pokyčių patyrė lietuviškos krikštytųjų tradicijos JAV, D. Brazytė-Bindokienė nenurodo, tačiau supažindindama su Lietuvoje gyvavusiomis šios šventės tradicijomis, pateikia lietuviškų ir krikščioniškų mergaičių ir berniukų

vardų sąrašus, kad vėlesnės išeiivių kartos savo vaikams galėtų suteikti lietuviškus vardus.

Paskutiniųjų žmogaus gyvenimo ciklo apeigų – laidotuvių, D. Brazytės-Bindokienės teigimu, papročių pokyčiai – velionio šarvojimas koplyčioje, gedulingi pietūs restorane – buvo neišvengiami dėl pasikeitusių gyvenimo sąlygų bei taisyklių, kurias diktavo kita kultūrinė aplinka.

Ar D. Brazytė-Bindokienė savo knyga patvirtino recenzijos pradžioje išsakytą V. Kavolio mintį, kad amerikietiška kultūra lietuvių išeiivių dvasioje neturėdama gilesnių šaknų neįauga, o tampa tik paviršutiniu „kiautu“? Žmogaus gyvenimo ciklo šventės, dėl kitos kultūros įtakos patyrusias daugiausiai pokyčių ir galima pavadinti tuo „kiautu“, po kuriuo sle-

piasi tai, kas atspindi „tikro lietuvių“ dvasią: valstybingumo sampratą formavusios tautinės šventės, lietuviškumą skleidusios kalendorinės šventės bei tautinės tapatybės išsaugojimo garantu laikyta lietuvių kalba.

D. Brazytei-Bindokienei pavyko atskleisti būdingiausius lietuvių tautos charakterio bruožus, išskirti labiausiai lietuvišką kultūrinį savitumą atspindinčias tradicijas. Visame tekste nuolat pasikartojantis „išlikti tikru lietuviu“ skamba tarsi raginimas net ir būnant toli nuo tėvynės nepamiršti savo šaknų ir skleisti lietuviškumą. Daug dėmesio tarp JAV gyvenančių lietuvių sulaukę *Lietuvių papročiai ir tradicijos išėivijoje*, mano požiūriu, yra vienas geriausių už Atlanto išleistų lietuviškumą skatinančių ir puoselėjančių vadovėlių.

Literatūra

Brazytė-Bindokienė Danutė. 1984. Ar tai tikrai lietuviškos tradicijos? *Laiškai lietuviams* 35: 265–268.

Brazytė-Bindokienė Danutė. 1985. Lietuviški švenčių papročiai, *Laiškai lietuviams* 1: 6–7.

Brazytė-Bindokienė Danutė. 1989. *Lietuvių papročiai ir tradicijos išėivijoje*. Chicago: Pasaulio lietuvių bendruomenė.

Kavolis Vytautas. 2006. *Nepriklausomųjų kelias*: publicistikos straipsniai. Vilnius: Versus aureus.

Nuorodos

- ¹ Autorė planavo šią knygą išversti ir į ispanų kalbą, kad ją galėtų skaityti Pietų Amerikos lietuviai, tačiau ar šiems planams buvo lemta virsti kūnu, duomenų rasti nepavyko.
- ² Lietuvos valstybės atkūrimo diena.

- ³ Gedulo ir vilties diena bei Okupacijos ir genocido diena minima kaip viena.
- ⁴ Vytauto Didžiojo karūnavimo diena.
- ⁵ Lietuvos kariuomenės diena.